

Krzysztof Parzych

Akademia Pomorska
Słupsk

**ZASIĘG ODDZIAŁYWANIA PRZESTRZENNEGO
I SPOŁECZNEGO WYBRANYCH SŁUPSKICH LICEÓW
OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH
NA TLE BADAŃ ANKIETOWYCH**

**THE SPATIAL AND SOCIAL RANGE INFLUENCE
OF SŁUPSK'S HIGH SCHOOLS STUDENTS
ON THE GROUND OF QUESTIONNAIRE RESULTS**

Zarys treści: Artykuł zawiera charakterystykę zasięgu przestrzennego i społeczno-ekonomicznego liceów Słupska na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w sześciu państwowych liceach ogólnokształcących. Analizy zasięgu ich przestrzennego oddziaływania dokonano na podstawie miejsc zamieszkania młodzieży. Charakterystykę oddziaływania społecznego przedstawiono natomiast na tle zmiennych społeczno-ekonomicznych, opisujących młodzież i jej rodziny.

Słowa kluczowe: młodzież licealna Słupska, zasięg przestrzenny, zasięg społeczny

Key words: Słupsk's highschool students, spatial range, social range

Słupsk jest jednym z ważniejszych ośrodków edukacyjnych na Pomorzu Środkowym. W przestrzeni miasta liczącej 43 km² znajduje się gęsto rozbudowana sieć placówek. Szczególną rolę w dobie reformy systemu edukacyjnego i związanej z nią reorganizacji i likwidacji wielu szkół szczebla ponadpodstawowego odgrywają w miejskim systemie edukacyjnym licea ogólnokształcące. W 2001 roku – kiedy prowadzono badania – w mieście funkcjonowało siedem państwowych liceów ogólnokształcących.

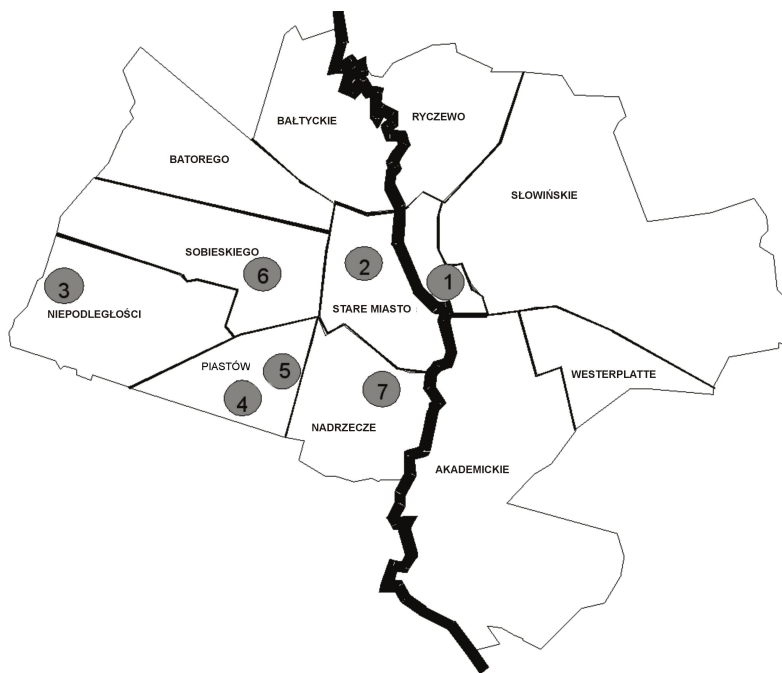
Dziś przyjmują one znacznie więcej absolwentów niż kilka lub kilkanaście lat wcześniej. Ponieważ skupiają największą ze wszystkich typów szkół średnich liczbę uczniów, są pewnego rodzaju „fotografią społeczno-ekonomiczną” społeczeństwa słupskiego i okolicznych miejscowości (duża część uczniów to młodzież wiejska, pochodząca z miejscowości z reguły położonych w najbliższej okolicy miasta).

Temat badań koncentruje się wokół dwóch głównych grup zagadnień. Pierwszą stanowi zasięg przestrzennego oddziaływania słupskich liceów ogólnokształcących. Dotyczy to zarówno określenia oddziaływania w przestrzeni miejskiej Słupska, jak i poza nim. Analiza tego problemu wymaga odpowiedzi na następujące pytania:

- Które licea przyjmują najwięcej młodzieży ze Słupska i z czym to jest związane?
- Czy istnieją jakieś preferencje wśród młodzieży w wyborze szkół?
- Jaki jest udział wśród słupskich licealistów osób mieszkających poza Słupskiem?
- Z której części subregionu słupskiego (dawnego województwa słupskiego) pochodzi najwięcej licealistów?
- Które szkoły preferuje młodzież mieszkająca poza Słupskiem?

Druga grupa problemów koncentruje się wokół zasięgu społecznego i ekonomicznego liceów ogólnokształcących Słupska. Interesujące w tym kontekście są odpowiedzi na pytania:

- Jaka jest struktura społeczno-ekonomiczna młodzieży licealnej Słupska?
- Czy istnieją jakieś różnice w strukturze społeczno-ekonomicznej pomiędzy młodzieżą poszczególnych liceów?
- Jaki jest status materialny rodzin uczniów i w jaki sposób różnicuje on młodzież licealną zamieszkałą w Słupsku i poza nim oraz w poszczególnych liceach?

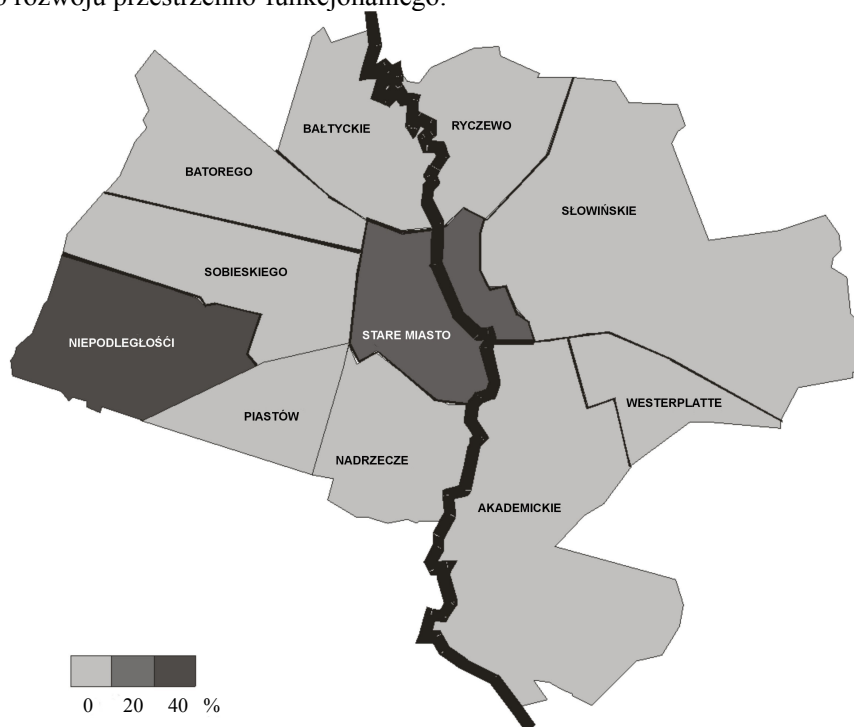

Ryc. 1. Lokalizacja liceów ogólnokształcących w Słupsku (1 – I LO im. Bolesława Krzywoustego, 2 – II LO im. A. Mickiewicza, 3 – III LO, 4 – IV LO, 5 – V LO im Z. Herberta, 6 – VI LO, 7 – VII LO)

Fig. 1. The localization of Słupsk's high schools in which made research

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych wykonanych w kwietniu i maju 2001 r.

Prezentowany artykuł stanowi próbę odpowiedzi na powyższe pytania. Jako materiał badawczy posłużyły wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w słupskich liceach ogólnokształcących na przełomie kwietnia i maja 2001 roku. Ankieta dotyczyła turystyki i wypoczynku uczniów, stanowiła etap prac badawczych tematu *Turystyka i wypoczynek młodzieży licealnej Słupska i Częstochowy*. Badania przeprowadzono w państwowych liceach ogólnokształcących wśród 360 uczniów uczących się w sześciu państwowych liceach ogólnokształcących Słupska (ryc. 1). Po dwie placówki znajdują się na osiedlach Piastów i Stare Miasto, po jednej na osiedlach Niepodległości i Nadrzecze. Rozmieszczenie liceów ogólnokształcących w Słupsku, jak również innych szkół, zarówno średnich, jak i podstawowych, wskazuje na koncentrację szkolnictwa w centralnej części miasta i jest pochodną etapów jego rozwoju przestrzenno-funkcjonalnego.

Udział procentowy uczniów zamieszkałych w poszczególnych dzielnicach

Ryc. 2. Rozkład przestrzenny miejsc zamieszkania młodzieży licealnej na obszarze Słupska
Fig. 2. The housing estates of students living Słupsk

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych wykonanych w kwietniu i maju 2001 r.

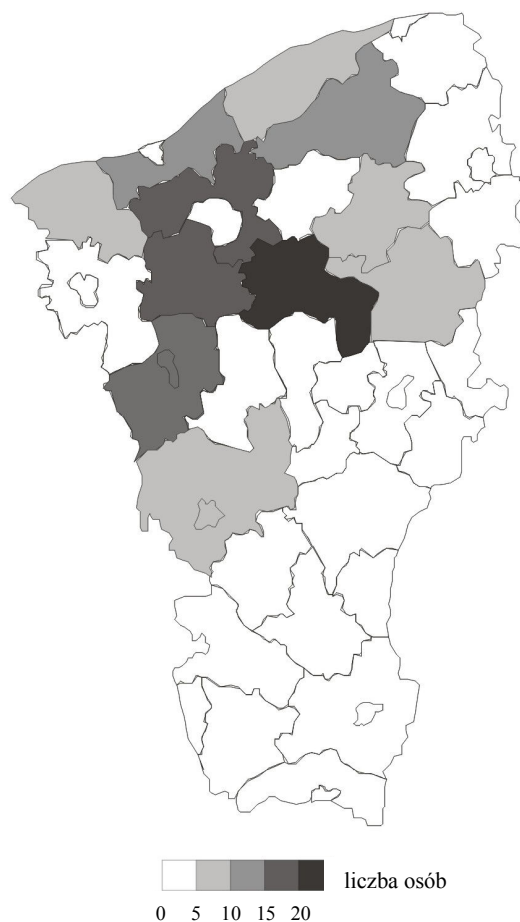
Najwięcej placówek szkolnych znajduje się w starych dzielnicach. Na najmłodszym, a zarazem największym Osiedlu Niepodległości jest tylko jedno liceum ogólnokształcące. Jeszcze trudniejszy dostęp do szkolnictwa ponadpodstawowego jest na

osiedlach Słowińskim, Westerplatte oraz Akademickim. Tutejsza młodzież, pragnąca podjąć naukę w szkole średniej, musi dojeżdżać do najbliższej szkoły do śródmieścia. W dzielnicy Stare Miasto zlokalizowane są dwa najstarsze, a zarazem największe pod względem liczby uczniów licea ogólnokształcące – im. A. Mickiewicza oraz im. Bolesława Krzywoustego. Z Osiedla Niepodległości natomiast wywodzi się największa liczba uczniów (ryc. 2) – 101 z 360 ankietowanych. Duża liczba respondentów zamieszkiwała osiedla: Stare Miasto – 47, Sobieskiego – 28, Batorego – 23, natomiast najmniejsza – osiedla Bałtyckie, Ryczewo, Nadrzecze i Westerplatte. Taki rozkład miejsc zamieszkania ankietowanych dość ściśle koresponduje z rozmieszczeniem ludności Słupska oraz z dominującym typem zabudowy. Osiedla o największej liczbie respondentów są jednocześnie osiedlami o największej liczbie ludności w mieście i o przewadze zabudowy mieszkaniowej nad innymi jej typami. Osiedla Ryczewo, Bałtyckie, Słowińskie skupiają najmniejszą liczbę ludności Słupska, a jednocześnie mały jest na nich udział zabudowy mieszkaniowej. Są to miejsca dużej koncentracji zabudowy przemysłowej oraz związanej z funkcjonującą jednostką wojskową – osiedle Westerplatte. Osiedle Nadrzecze natomiast położone jest nisko, na terenie zalewowej Słupi, co wpływa na małą koncentrację zabudowy mieszkaniowej.

Spośród 106 uczniów II LO, których poddano badaniom ankietowym, najwięcej mieszkało na Osiedlu Niepodległości – 33. Duża grupa respondentów z tego liceum zamieszkiwała również osiedla: Stare Miasto, Batorego, Akademickie. Wśród ankietowanych nie było uczniów z Osiedla Bałtyckiego i Ryczewa. Podobnie rozkładały się proporcje miejsc zamieszkania uczniów III LO. Na ponad 40 osób poddanych badaniu 12 mieszkało na Osiedlu Niepodległości, po 10 w dzielnicy Stare Miasto oraz poza Słupskiem.

Nieco inna była sytuacja młodzieży uczęszczającej do I LO im. Bolesława Krzywoustego. Największa liczba uczniów mieszkała na Osiedlu Niepodległości (28) oraz poza Słupskiem (25), natomiast najmniejsza na osiedlach Bałtyckim, Stare Miasto i Westerplatte. Zaskakujący jest zwłaszcza niski procent uczniów zamieszkujących Stare Miasto, ponieważ wspomniane liceum położone jest na tym osiedlu.

Dużą część populacji respondentów to osoby mieszkające poza Słupskiem (ryc. 3). W poszczególnych szkołach stanowią one od 20% do 36% badanych. Może to być spowodowane brakiem szkół o profilu ogólnokształcącym w najbliższym otoczeniu Słupska. Największy udział uczniów zamiejscowych wśród respondentów był w IV (36%) i VII LO (30%), zaś najmniejszy w I LO (20%). Uwagę zwraca duży udział zamiejscowej młodzieży wśród uczniów II LO, ponieważ szkoła ta uplasowała się na drugim miejscu w rankingu liceów ogólnokształcących w subregionie słupskim (dawne województwo słupskie). Młodzież zamiejscowa dojeżdża do Słupska z 61 miejscowości, w znacznej większości położonych w promieniu do 20 km od Słupska. Analiza miejsc zamieszkania uczniów zamiejscowych wskazuje na ich koncentrację w gminie Słupsk (20 osób dojeżdżających), w dalszej kolejności w gminach Ustka, Główczyce, Kobylnica oraz Dębica Kaszubska. Dojazdy do szkół licealnych w Słupsku są pochodną odległości. Wraz z jej wzrostem wzrasta czas dojazdu, a w związku z tym liczba osób dojeżdżających maleje.

Ryc. 3. Rozkład przestrzenny miejsc zamieszkania młodzieży z liceów ogólnokształcących Słupska, mieszkających poza Słupskiem

Fig. 3. The Słupsk's high schools students localities living out of town

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych wykonanych w kwietniu i maju 2001 r.

Granica oddziaływania słupskich liceów ogólnokształcących nawiązuje do strefy wpływu Słupska i stopniowego wzrostu oddziaływania placówek oświatowych w sąsiednich mniejszych miastach, jak Sławno, Lębork, Bytów czy Miastko.

Interesujące wyniki daje również zestawienie zróżnicowania respondentów według płci w poszczególnych liceach. Wśród poddanych badaniu ankietowemu słupskich licealistów występuje dosyć wyraźna przewaga kobiet nad mężczyznami. Z 360 osób 61% stanowiły kobiety. Największy ich udział był w IV LO (75%), a wysoki w VII LO. Zdecydowanie mniejszy jest udział kobiet w I, II i V LO – nie-

wiele ponad 50%. Jakkolwiek w przypadku wszystkich słupskich liceów występuje przewaga kobiet, to daje się zauważyć pewną zależność pomiędzy ich liczbą w poszczególnych szkołach a rangą szkoły. Współczynnik korelacji osiągnął wartość 0,24, co wskazuje na słabą tendencję do większej przewagi kobiet nad mężczyznami w liceach o niższej randze. W liceach o większej renomie występują mniejsze dysproporcje pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn.

Pewnych informacji o strukturze demograficznej młodzieży licealnej mogą dostarczyć dane o wieku i pochodzeniu jej rodziców. Rodzice słupskich licealistów to w większości ludzie młodzi, średnia ich wieku mieści się w przedziale 40-45 lat. Ponadto znaczna ich większość to rodowici słupszczanie. 63% matek i ojców słupskiej młodzieży pochodzi z terenu obecnego województwa pomorskiego, 11% z województwa zachodniopomorskiego oraz po 5% z mazowieckiego, warmińsko-mazurskiego, kujawsko-pomorskiego, 7% z województwa wielkopolskiego (ryc. 4, 5), a z pozostałych województw po około 1%.

Ryc. 4. Rozkład przestrzenny miejsc urodzenia ojców młodzieży licealnej Słupska

Fig. 4. The father's birthplaces of Słupsk's high schools students

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych wykonanych w kwietniu i maju 2001 r.

Ryc. 5. Rozkład przestrzenny miejsc urodzenia matek młodzieży licealnej Słupska
 Fig. 5. The mother's birthplaces of Słupsk's high schools students

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych wykonanych w kwietniu i maju 2001 r.

Ważnym elementem struktury społeczno-ekonomicznej młodzieży i jej rodzin jest poziom wykształcenia rodziców. Rodzice słupskich licealistów to w przeważającej części ludzie z wyższym i średnim wykształceniem. Z 360 respondentów 37% podało wyższe wykształcenie swoich rodziców, 12% wykształcenie zawodowe, 40% średnie, a 11% podstawowe. W poszczególnych szkołach wskaźniki te są zróżnicowane. Najwięcej rodziców z wykształceniem wyższym mają uczniowie II LO – 53%, następnie III LO i I LO – po około 50%. W VI i VII LO zanotowano znacznie niższe wskaźniki, odpowiednio 20% i 23%. W liceach najwyższej klasyfikowanych w rankingu „Głosu Pomorza” oraz cieszących się najlepszą opinią wśród mieszkańców Słupska znikomy był udział rodziców respondentów z wykształceniem niższym od średniego. Mała liczba rodziców z wyższym wykształceniem w V i VII LO koresponduje dość wyraźnie z dużym udziałem uczniów zamiejscowych.

Zróżnicowana jest również struktura wielkości rodzin młodzieży licealnej Słupska. Ponad połowa pochodzi z rodzin o modelu 2+2 (206 ankietowanych), 53 jest jednakami, natomiast z rodzin wielodzietnych (troje i więcej dzieci) pochodzi zale-

dwie 21 (5%). Trudno wykazać relację pomiędzy wielkością rodziny a wyborem szkoły średniej ($W_k = 0,1$).

Interesująca jest struktura zawodowa rodziców uczniów szkół licealnych Słupska w kontekście zróżnicowania młodzieży słupskiej i mieszkającej poza nią oraz młodzieży poszczególnych liceów ogólnokształcących.

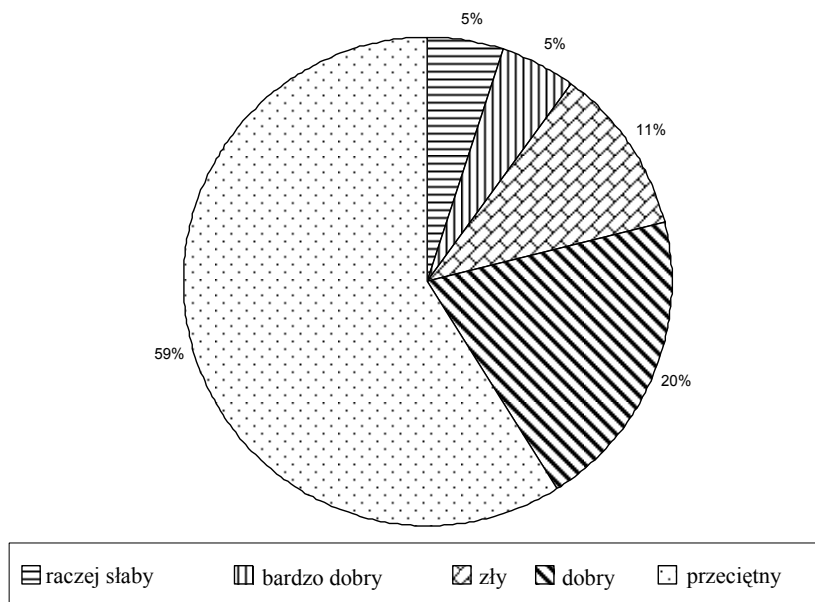
Warto zwrócić uwagę na to, że na pytanie o zawód rodziców odpowiedzi udzieliło 88% respondentów. Wymienili łącznie 132 różne zawody. Do określenia sytuacji ekonomicznej uczniów posłużono się określeniem udziału rodziców pracujących w najlepiej opłacanych zawodach oraz bezrobotnych, emerytów i rencistów. Udzielone odpowiedzi dowodzą, że sytuacja społeczno-ekonomiczna rodzin słupskich licealistów jest w pewnym stopniu pochodną sytuacji społeczno-ekonomicznej panującej w Słupsku i na Pomorzu Środkowym. Wśród rodziców respondentów najczęściej było bowiem bezrobotnych – 7%. Jest to jednak znacznie niższy wskaźnik niż stopa bezrobocia w mieście czy regionie. Należy pamiętać, że dotyczy on w dużej mierze ludzi z wyższym wykształceniem.

Wśród dominujących zawodów wykonywanych przez rodziców słupskich licealistów są nauczyciele, którzy stanowili 6%, urzędnicy – 5%, pracownicy na stanowiskach kierowniczych – 3%, wojskowi – 3%, pielęgniarki – 3%, lekarze – 3%, ekonomiści – 3%, a także prywatni przedsiębiorcy – 3%.

Uwagę zwraca wyższy od przeciętnego wskaźnik udziału wśród rodziców uczniów I i II LO prywatnych przedsiębiorców – odpowiednio 10% i 6%, jak również najniższa wśród nich liczba bezrobotnych – 3%. Można z tego wnioskować, że młodzież z liceów mających najlepszą opinię w Słupsku pochodzi z rodzin zamożniejszych, a jednocześnie, że prywatni przedsiębiorcy są zainteresowani lepszym wykształceniem swoich dzieci. Najmniejszy jest udział prywatnych przedsiębiorców wśród rodziców uczniów VII LO – około 3%.

Do określenia sytuacji ekonomicznej rodzin słupskich licealistów posłużono się subiektywną oceną statusu materialnego – na podstawie posiadania samochodu, domu letniskowego, działki turystycznej i sprzętu turystycznego.

Status materialny oszacowano w skali umownej od 1 do 5 (ryc. 6). Na podstawie uzyskanych danych poziom materialny 11% rodzin słupskich licealistów określono jako zły, 5% jako raczej słaby, 59% jako przeciętny, 20% jako dobry oraz 5% jako bardzo dobry. Porównanie tych wskaźników w poszczególnych szkołach nie wskazuje na większe zróżnicowanie pomiędzy nimi. Analiza danych pozwala wnioskować, że najlepsza sytuacja materialna występuje w rodzinach uczniów II LO im. A. Mickiewicza, gdzie liczba rodzin, których status materialny określono jako zły, wyniosła 6%, natomiast liczba rodzin ze statusem dobrym i bardzo dobrym została określona na poziomie 30%. Podobne wskaźniki występują w przypadku rodzin uczniów I LO im. Bolesława Krzywoustego, chociaż większa jest liczba tych, których status materialny określono jako zły (9%). Uzyskane wyniki pozwalają na stwierdzenie gorszych od przeciętnych warunków materialnych rodziców młodzieży VII LO, gdzie liczba rodzin, których status materialny określono jako zły, wyniosła 12%. Związane jest to z dużą liczbą bezrobotnych wśród rodziców tej młodzieży, znaczną liczbą uczniów zamiejscowych, pochodzących najczęściej z okolicznych gmin, które szczególnie dotkliwie dotknięte zostały bezrobociem w związku z transformacją gospodarczą.

Ryc. 6. Ocena statusu materialnego młodzieży poszczególnych liceów ogólnokształcących Słupska

Fig. 6. The socio-economical indicator of Słupsk's high schools students

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych wykonanych w kwietniu i maju 2001 r.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że istnieje pewna zależność pomiędzy wyborem szkoły średniej a statusem materialnym rodziny. Dzieci uczęszczające do najlepszych słupskich liceów pochodzą z zamożniejszych rodzin. Analiza struktury przestrzennej oraz społeczno-ekonomicznej badanej młodzieży prowadzi do następujących wniosków:

1. Młodzież licealną Słupska charakteryzuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne miejsc zamieszkania. Największe jej skupisko koncentruje się na Osiedlu Niepodległości, natomiast najmniej licealistów zamieszkuje osiedla Ryczewo, Nadrzeczce oraz Westerplatte.
2. Słupsk jest najważniejszym ośrodkiem edukacyjnym w podregionie słupskim, czego dowodem jest duża grupa uczniów zamiejscowych (od 20% do 36%). Z osób zamiejscowych przeważająca część pochodzi z macierzystego województwa, a niewielka część z ościennych.
3. Młodzież najwyżej klasyfikowanych słupskich liceów pochodzi w większości z rodzin inteligenckich, większość rodziców ma wykształcenie wyższe.
4. Sytuacja społeczno-ekonomiczna rodzin słupskich licealistów mieszkających poza Słupskiem jest znacznie gorsza niż tych, którzy pochodzą ze Słupska, cze-

go dowodem jest wyższy wskaźnik stopy bezrobocia oraz ogólnie gorszy status materialny.

5. Rodzice uczniów słupskich liceów ogólnokształcących to w większości osoby z wykształceniem wyższym lub średnim. W przeważającej części badanej populacji przynajmniej jedno z rodziców ma wykształcenie wyższe.
6. Status materialny rodzin, z których pochodzą słupscy licealiści, można ocenić jako nie odbiegający od średniej krajowej.

Summary

Słupsk is one of the most important centers of education in the Middle Pomerania Region. High schools plays special role in town's educational system due to the biggest number of students of all types of high schools. Słupsk's high school students live in Słupsk and in others localities of former (ex) Słupsk voivodship (province). Besides they comes from different social and economic parts of society (classes). Majority of Słupsk's high schools students live on Niepodległości quarter, and the least number appears to be in the following other areas: Ryczewo, Nadrzeczce and Westerplatte. Słupsk is the most important centre of education in Słupsk region (and that is visible in) what proves big number of out of town students (it constitutes 20% to 36% of students – respondents). The social and economic situation of students living outside of Słupsk is worse than students living within Słupsk town borders, and that is visible in the higher number of unemployed, inferior level of their parents with university education and inferior economic standard. The most parents of Słupsk's high school students descend from Słupsk and Pomeranian region, and in less extend from neighbouring voivodships (provinces). There is important coefficient between social standards of students families and the choice of schools taken by them. School which are deemed to have the best opinions consist of students that come from families of high economical standards.